

БОЙКО ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

Україна, м. Харків

e-mail: ir_boiko@ukr.net

ORCID 0000-0003-3878-5985

УДК 342.9(477):341.231.14

Застосовність статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при розгляді справ про адміністративні правопорушення

У статті досліджено питання про застосовність ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій проголошено право на справедливий суд, при розгляді справ про адміністративні правопорушення. Проаналізовані так звані критерії Енгеля (належність до національного права, характер правопорушення та суворість покарання), що вироблені Європейським судом з прав людини для визначення, чи належить правовий конфлікт до справи «кримінального обвинувачення». З'ясовано, що Європейський суд тлумачить термін «кримінальне обвинувачення» автономно, що дозволяє поширити гарантії справедливого правосуддя на провадження у справах про адміністративні правопорушення. Зроблено огляд рішень ЄСПЛ, постановлених проти України, що стосуються забезпечення справедливого судового розгляду при притягненні особи до адміністративної відповідальності.

Ключові слова: право на справедливий суд, критерії Енгеля, провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Справедливість, як правильне, об'єктивне, неупереджене ставлення до будь-кого, має бути покладена в основу правового регулювання всіх суспільних

відносин, що виникають у державі. Принцип справедливості, будучи несомисльним ідеалом, спрямовує діяльність державних органів на таке забезпечення

реалізації та захист прав людини, яке надало б людині можливість гармонійного розвитку й співіснування з іншими в суспільстві. Проте, на жаль, як влучно висловився англійський письменник Чарльз Каліб Колтон, «закон і справедливість – дві речі, які Бог з'єднав, а людина роз'єднала» [1].

Справедливість разом зі свободою та рівністю є базовою цінністю сучасного суспільства. Вона знайшла свій вияв і у правах людини. Так, одним із фундаментальних для людини є право на справедливий суд.

Концепція права на справедливий суд розвивалася протягом тривалого часу. Ще у Великій хартії вольностей 1215 р. [2] було зазначено, що «жодна вільна людина не буде арештована або ув'язнена, або позбавлена володіння, або оголошена поза законом, або вигнана, або в якій-небудь (інший) спосіб знедолена, і ми не підемо на неї й не пошлемо на неї інакше, як за законним вироком рівних їй (її перів) і за законом країни» (ст. 39). Поправки до Конституції США («Білля про права») також вміщують положення, що стосуються вимог справедливості при здійсненні судочинства. Так, П'ята поправка передбачала, що ніхто не буде позбавлений життя, свободи або майна без законного судового розгляду. Чотирнадцята поправка закріпила, що жоден штат не позбавлятиме кого-небудь життя, свободи або власності без належної правової процедури і не відмовлятиме якій-небудь особі, підпорядкованій його юрисдикції, у рівній охороні законів [3].

У прийнятій 10 грудня 1948 р. Генеральною асамблеєю ООН Загальній декларації прав людини [4] право на спра-

ведливість у суді сформульоване в ст. 8 таким чином: «Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом».

Остаточню й найбільш повно це право знайшло своє закріплення у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, прийнятому 16 грудня 1966 р. [5], і в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що була прийнята в 1950 р. [6]. Цінність цих міжнародно-правових актів полягає не тільки в тому, що в них декларовано право на справедливий суд, а й у тому, що вони зобов'язують держави-учасниці «вжити необхідних заходів відповідно до своїх конституційних процедур... які можуть виявитися необхідними для здійснення прав, визнаних у цих документах» (ч. 2 ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права). Конвенція не тільки закріплює права людини та основоположні свободи, а являє собою складову механізму гарантування прав людини. В Україні цей міжнародно-правовий документ було ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. [7].

Одним із найбільш ефективних органів, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням основних прав і свобод людини, слід вважати Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). Правовою основою функціонування та діяльності ЄСПЛ є Конвенція. У 2006 р. був прийнятий Закон України

«Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», у ст. 2 якого закріплено, що рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання Україною [8].

В Україні 12 лютого 2015 р. прийнято Закон «Про забезпечення права на справедливий суд» [9], у зв'язку з чим викладено нову редакцію Закону «Про судоустрій і статус суддів». Стаття 7 цього Закону встановлює зміст права на справедливий суд: кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним відповідно до закону. До справедливого правосуддя прагнуть і самі судді. Так, Рада суддів України 14 грудня 2014 р. затвердила Стратегію розвитку судової влади на 2015–2020 роки, в якій втілені ідеї забезпечення права громадянина на справедливий суд, дотримання європейських стандартів і наближення до найкращих практик відправлення правосуддя [10]. Президент України у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки поставив перед судовою системою України завдання захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави шляхом своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права [11].

Сутність права на справедливий суд зводиться до поєднання двох категорій – справедливості і правосуддя. Розглядаючи справи про адміністративні правопорушення, суд також здійснює правосуддя. Тому доцільно поставити

питання про застосовність ст. 6 Конвенції у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Проблематика справедливого судочинства стала предметом обговорення багатьох вчених і практиків у різних галузях права. Загальні питання розуміння права на справедливий суд та його гарантій розглянуті в наукових працях В. Ф. Бойка, В. Д. Бринцева, І. С. Гриценка, Ю. М. Грошевого, К. В. Гусарова, В. В. Долежана, В. В. Комарова, М. І. Козюбри, Р. О. Куйбіди, І. Є. Марочкіна, В. Т. Нора, М. А. Погорецького, Д. М. Притики, М. В. Руденка, А. О. Селіванова, О. Г. Шило, В. І. Шишкіна. Відмітимо ґрунтовний аналіз положень ст. 6 Конвенції, зроблений Д. Віткаускасом [12]. Заслужують на увагу статті О. Толочка [13; 14], зокрема ті, що присвячені кримінально-правовому аспекту права на справедливий суд.

Спрямувала свої дослідження в напрямі вивчення принципів судового провадження у справах про адміністративні правопорушення, що ґрунтуються на основоположних ідеях відправлення правосуддя, закріплених у міжнародних нормативно-правових актах, Н. Б. Писаренко [15]. Вчена надала характеристику права на справедливий суд, що відображено у ст. 6 Конвенції. Питання автономного тлумачення ЄСПЛ для правової системи України розглянуто Т. І. Фулей [16]. Ця авторка навела найбільш вагомні приклади тлумачення поняття «кримінальне покарання» і показала відмінність підходів ЄСПЛ до його тлумачення та національного праворозуміння.

Метою цієї статті є подальше дослідження питання застосовності ст. 6

Конвенції, що закріплює право на справедливий суд, при розгляді справ про адміністративні правопорушення, аналіз рішень ЄСПЛ, що стосуються забезпечення справедливого судового розгляду при притягненні особи до адміністративної відповідальності.

Сфера застосовності окресленого права визначена в п. 1 ст. 6 Конвенції: «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його *прав та обов'язків цивільного характеру* або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього *кримінального обвинувачення*». Аналіз цього положення дає можливість з'ясувати коло об'єктів, судовий захист яких має відбуватися з додержанням вимог справедливого судового розгляду. Такими об'єктами виступають права й обов'язки цивільного характеру, а також права людини при висуненні кримінального обвинувачення.

Тлумачення термінів, що використовуються в Конвенції, Європейський суд з прав людини здійснює самостійно, або «автономно». Це означає, що ЄСПЛ не вважає обов'язковим для себе те значення, яке певний термін має в рамках правової системи певної держави – члена Ради Європи, що є стороною Конвенції. Така «автономність» тлумачення стосується розуміння Судом терміна «кримінальне обвинувачення».

Класифікація справи як кримінальної важлива, оскільки ст. 6 Конвенції поширює свою дію лише на порядок судового розгляду справ про цивільні права та обов'язки та справ про кримі-

нальне обвинувачення. Наявність у правовому конфлікті «кримінального обвинувачення» має наслідком застосування у провадженні в цій справі гарантій, передбачених ст. 6 Конвенції.

При розгляді справи «Енгель та інші проти Нідерландів» ЄСПЛ поставив питання: чи припиняється застосування ст. 6 тільки тому, що компетентні органи держави класифікують дію або бездіяльність, а також судовий розгляд стосовно порушника як дисциплінарні, або, навпаки, ця стаття застосовується в деяких випадках незалежно від цієї класифікації? [17]. Суд, посилаючись на одне зі своїх рішень (у справі Неймастера від 27 червня 1968 р.), вказав, що слово «обвинувачення» слід розуміти «за сутністю Конвенції». При вирішенні питання про застосовність до конкретних правовідносин гарантій, передбачених ст. 6 Конвенції, ЄСПЛ виробив критерії для визначення обвинувачення кримінальним.

У згаданому вище рішенні Суду вміщені критерії, що дозволяють з'ясувати, які конфлікти характеризуються як пов'язані з «кримінальним обвинуваченням». Перший – це *критерій національного права*. Він означає, що суд має перш за все визначити, чи належать статті, за якими «обвинувачується» особа, у внутрішньому праві держави-відповідача до кримінального права. Якщо внутрішнє законодавство країни-учасниці класифікує певне правопорушення як кримінальне, в такому випадку даний критерій матиме вирішальне значення.

За законодавством України кримінальні правопорушення та адміністративні проступки розрізняються між собою за ознакою ступеня суспільної не-

безпеки. Перші (злочини) – суспільно небезпечні, другі характеризуються суспільною шкідливістю. З точки зору першого критерію Енгеля до справ кримінального обвинувачення справи про адміністративне правопорушення не належать. Концепцією реформування кримінальної юстиції України, затвердженою Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 [18], започатковано реформування кримінального та адміністративно-деліктного законодавства з тим, щоб трансформувати певну частину злочинів у кримінальні проступки, а також віднести до останніх передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) діяння, які мають судову юрисдикцію і не є управлінськими (адміністративними) за своєю суттю (дрібне хуліганство, дрібне викрадення чужого майна тощо). У разі остаточного запровадження інституту кримінальних проступків на провадження у справах про такі проступки буде поширюватися дія ст. 6 Конвенції.

Розглядуваний критерій (належність до національного права) має формальний характер і не є визначальним для ЄСПЛ. Якщо національне законодавство країн-учасниць прямо не відносить діяння до злочину (кримінального правопорушення), це не означає, що Суд обмежений таким розумінням діяння і не може застосувати гарантії права на справедливий суд до розгляду справи щодо цього порушення. У цьому разі Суд вивчає фактичний зміст справи. У рішенні по справі «Девеєр проти Бельгії» ЄСПЛ зазначив, що схиляється до вибору на користь «змістовного», а не «формального» поняття «обвину-

вачення» в тексті п. 1 ст. 6 Конвенції [19]. При цьому Суд констатував, що з огляду на важливість права на справедливий суд у демократичному суспільстві він покликаний з'ясувати, що ховається за зовнішньою стороною справи, та дослідити реалії процедури, що розглядається. Таким чином, якщо національне законодавство кваліфікує правопорушення як кримінальне, то це для ЄСПЛ буде мати вирішальне значення. В інших випадках Суд розглядатиме справу ширше, ніж національна класифікація, й буде вивчати зміст процедури. Законодавство відповідної держави враховується при вирішенні цих питань лише як «відправний пункт».

Другим критерієм названо *характер правопорушення*. У рішенні по справі «Юссіла проти Фінляндії» ЄСПЛ цей критерій визначив як більш важливий фактор [20]¹. Щоб оцінити правопорушення за його характером, Суд має врахувати низку обставин. Так, у рішенні по справі «Бенденун проти Франції» встановлено, що важливо з'ясувати, чи застосовується норма про відповідальність до певної групи осіб або вона має загальнообов'язковий характер, чи залежить накладення стягнення від встановлення вини, чи є юридична норма мірою покарання або профілактичною [21]. Вирішуючи справу «Бенхем проти Сполученого Королівства», Суд додав до вищезазначеного, що необхідно ви-

¹ У справі «Юссіла проти Фінляндії» заявник скаржився в Європейський суд на те, що розгляд справи про стягнення з нього штрафу за надання в податкові органи недостовірних даних було несправедливим, оскільки фінські суди не провели по цій справі усного слухання. Суд розглянув скаргу заявника в контексті положень ст. 6 Конвенції й дійшов висновку, що по справі вимоги ст. 6 Конвенції порушені не були.

значити, чи судове провадження, про яке йдеться у справі, було порушене органом державної влади при здійсненні ним законодавчо передбачених повноважень з примусового стягнення платежу [22]. До того ж Суд може проаналізувати, як процедура притягнення до відповідальності класифікується в інших державах – учасницях Ради Європи [23].

І нарешті, останній – третій критерій – *суворість покарання*, що може бути застосовано до «обвинуваченого». Суворість визначається, виходячи з максимально можливого покарання, передбаченого відповідним законодавством. Такого висновку Суд дійшов, розглядаючи справу «Кемпбел і Фелл проти Сполученого Королівства» [24].

Наведені у справі Енгеля другий і третій критерії слід вважати альтернативними. Вони не обов'язково мають враховуватися сумарно для вирішення питання про застосовність ст. 6 Конвенції. Принаймні для такого вирішення достатньо, щоб правопорушення за своїм характером можна було б розглядати як «кримінальне» з точки зору Конвенції, або щоб за скоєння даного правопорушення особа могла бути піддана такому покаранню, яке за своєю природою та ступенем серйозності належить у цілому до «кримінальної» сфери. Відповідність хоча б одного з цих критеріїв обумовлює кримінальний характер діяння. Проте Суд може застосувати й сукупний підхід. Це стосується ситуацій, за яких аналіз кожного окремого критерію не дозволяє дійти висновку про наявність «кримінального обвинувачення» (справа «Бенденун проти Франції»).

У низці рішень ЄСПЛ, постановлених проти України, також розв'язано питання про застосовність ст. 6 Конвенції у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. Так, 15 травня 2008 р. ЄСПЛ виніс рішення по справі «Надточій проти України» [25]. У цій справі йдеться про притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Суд зазначив, що митні правопорушення, які розглядаються, мають ознаки, притаманні «кримінальному обвинуваченню» у значенні ст. 6 Конвенції. Щодо застосованого до пана Надточія покарання – конфіскації, Суд констатував, що заявник зазнав у зв'язку з цим значної шкоди. І тому Суд постановив, що ця справа за своєю суттю є кримінальною, а також, що зазначені митні адміністративні правопорушення фактично мали кримінальний характер та повністю підпадають під гарантії ст. 6 Конвенції.

У справі «Гурепка проти України» заявник, на якого судом було накладено адміністративний арешт строком на 7 діб, скаржився на порушення його права на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесеного вироку. Суд, розглядаючи справу, не мав сумніву, що в силу суворості санкції дана справа за суттю є кримінальною, а адміністративне покарання фактично мало кримінальний характер, а тому на провадження у справі по цьому адміністративному правопорушенню слід поширювати гарантії права на справедливий суд [26].

Ще в одній справі – «Корнев і Карпенко проти України» – ЄСПЛ визнав, що з огляду на суворість, покарання,

передбачене в ст. 185³ КУпАП, не є незначним, та провадження у справі про це правопорушення слід вважати по суті кримінальним і таким, що вимагає застосування всіх гарантій ст. 6 Конвенції [27].

Крім того, у рішенні по справі «Шмушкович проти України» Суд наголосив, що згідно з його практикою провадження щодо незначних правопорушень, що призводять до покарання у вигляді позбавлення волі, підпадають під кримінальний аспект ст. 6 Конвенції незалежно від того, чи причетній особі дійсно було призначено покарання у вигляді позбавлення волі, чи ні [28].

У справі «Лучанінова проти України» Суд вирішив питання про застосовність ст. 6 «з огляду на загальний характер законодавчого положення, яке порушила заявниця, а також профілактичну та каральну мету стягнень» [29].

Розглядаючи справу «Швидка проти України», Суд констатував порушення гарантованого ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції права на оскарження в кримінальних справах, що змістовно належить до гарантій права на справедливий суд. При цьому справа стосувалась притягнення пані Швидкої до адміністративної відповідальності за ст. 173 КУпАП і застосування до неї стягнення у вигляді адміністративного арешту [30].

Очевидно, що ЄСПЛ розширює своє власне «автономне» бачення поняття «кримінальне обвинувачення», зараховуючи до кримінальних і певні справи про адміністративні правопорушення. Такий підхід обумовлює необхідність поширення гарантій, передба-

чених ст. 6 Конвенції, до провадження у справах про адміністративні правопорушення. Оскільки відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права, позиції ЄСПЛ щодо розуміння права на справедливий суд мають бути враховані судами при притягненні особи до адміністративної відповідальності. Зазначимо, що право на справедливий суд забезпечується гарантіями, що вміщені у ст. 6 Конвенції, і які можна згрупувати таким чином: 1) ті, що сприяють можливості судового розгляду справи, зокрема, утворення суду на підставі закону, незалежність і безсторонність суду; 2) ті, що сприяють ефективному судовому захисту особи – справедливості судового розгляду; публічності розгляду справ; розумний строк розгляду справ; презумпція невинуватості особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; право на захист; можливість оскарження судових рішень.

У підсумку зазначимо, що оскільки норми КУпАП не дозволяють повною мірою забезпечити право на справедливий суд, актуальними вбачаються необхідність розробки й прийняття закону про внесення змін до КУпАП або його нової редакції, в якому було б враховано практику ЄСПЛ. До цього спонукає Рекомендація Rec(2004)5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав

людини від 12 травня 2004 р., що передбачає необхідність перевірки законів та адміністративної практики після прийняття нового рішення Європейським судом у справі проти іншої держави – члена Ради Європи [31]. Така перевірка виявляється надзвичайно важливою для

законів, які стосуються тих сфер, де, як показує досвід, існує особливий ризик порушення прав людини, наприклад, діяльність правоохоронних органів, кримінальні провадження, умови тримання під вартою, права іноземців тощо.

Список використаних джерел

1. Чарльз Калєб Колтон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikiquote.org/wiki/>.
2. Велика хартія вольностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
3. Білль про права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
4. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс] : ратифіковано Указом Президії Верхов. Ради Укр. РСР №2148-VIII від 19 жовт. 1973 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 лип. 1997 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – №40. – Ст. 263.
8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – №30. – Ст. 260.
9. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12 лют. 2015 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – №18, 19–20. – Ст. 132.
10. Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] : затв. рішенням Ради суддів України №71 від 11 груд. 2014 р. – Режим доступу: [court.gov.ua/userfiles/strateg_14_20\(1\).doc](http://court.gov.ua/userfiles/strateg_14_20(1).doc).
11. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] : схвалено Указом Президента України №276 / 2015 від 20 трав. 2015 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
12. Віткаускас Д. Стаття 6 Європейської конвенції з прав людини / Д. Віткаускас // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 201–232.
13. Толочко О. Право на справедливий судовий розгляд кримінальних справ [Електронний ресурс] / О. Толочко // Юрид. журн. – 2006. – №1. – Режим доступу: <https://www.justinian.com.ua/article.php?id=2091>.
14. Толочко О. Право на справедливий судовий розгляд (стаття 6 ЄКПЛ) у світлі українського законодавства та правозастосовної практики / О. Толочко // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 233–270.
15. Писаренко Н. Б. Окремі аспекти реалізації права на справедливий суд у провадженні в справах про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] / Н. Б. Писаренко // Журнал східноєвроп. права. – 2015. – №22. – С. 61–69. – Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/12/pysarenko_22.pdf.
16. Фулей Т. І. Значення автономного тлумачення понять Європейським судом з прав людини для правової системи України / Т. І. Фулей // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2013. – №2(27). – С. 164–167.

17. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Энгель и другие против Нидерландов» (Engel and Others v. Netherlands) от 8 июня 1976 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Engel_and_Others_v_The_Netherlands_08_06_1976.pdf.
18. Концепція реформування кримінальної юстиції України [Електронний ресурс] : затв. Указом Президента України від 8 квіт. 2008 р. № 311/2008. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.
19. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Девеер против Бельгии» (Deweer v. Belgium) от 27 февраля 1980 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/deveer-protiv-belgii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
20. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Юссила против Финляндии» (Jussila v. Finland) от 23 ноября 2006 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Jussila_v_Finland_23_11_2006.pdf#7.
21. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Бенденун против Франции» (Bendenoun v. France) от 24 февраля 1994 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Bendenoun_v_France_24_02_1994.pdf.
22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бенхем проти Сполученого Королівства» (Benham v. The United Kingdom) від 10 червня 1996 р. // Вибрані справи Європейського суду з прав людини. Вип. V.
23. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Озтюрк против Германии» (Öztürk v. Germany) от 21 февраля 1984 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/oztyurk-protiv-germanii-ozturk-v-germany-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
24. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Кэмпбелл и Фелл против Соединенного Королевства» (Campbell and Fell v. the United Kingdom) от 28 июня 1984 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kempbell-i-fell-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
25. Рішення Європейського суду з прав людини «Надточій проти України» від 15 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_404.
26. Рішення Європейського суду з прав людини «Гурепка проти України» від 8 квітня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_565.
27. Рішення Європейського суду з прав людини «Корнев і Карпенко проти України» від 21 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_637.
28. Рішення Європейського суду з прав людини «Шмушкович проти України» від 14 лютого 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_990.
29. Рішення Європейського суду з прав людини «Лучанінова проти України» від 9 червня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_788.
30. Рішення Європейського суду з прав людини «Швидка проти України» від 30 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_a40.
31. Рекомендація Rec(2004)5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини, ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_574.

References

1. Charlz Kaleb Kolton [Charles Caleb Colton] *ru.wikiquote.org* Retrieved from: <https://ru.wikiquote.org/wiki/> [In Russian]
2. Velyka khartiia volnosti [Magna Carta] *uk.wikipedia.org* Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [In Ukrainian]
3. Bill pro prava [Bill of Rights] *uk.wikipedia.org* Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [In Ukrainian]

4. Zahalna deklaratsiia prav liudyny: pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10 hrudnia 1948 r. [The Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the General Assembly on 10 December 1948] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [In Ukrainian]
5. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava : ratyfikovano Ukazom Prezydii Verkhov. Rady Ukr. RSR N 2148-VIII vid 19 zhovt. 1973 r. [International Covenant on Civil and Political Rights : Presidium of the Verkhovna ratified. Of Eng. SSR number 2148-VIII on Oct 19. 1973] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 [In Ukrainian]
6. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [European Convention on Human Rights] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [In Ukrainian]
7. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv N 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii : Zakon Ukrainy vid 17 lyp. 1997 r. [Ratification of the European Convention on Human Rights 1950 Protocol and protocol number 2, 4, 7 and 11 of the Convention: Law of Ukraine on July 17. 1997] (1997) *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. – Data of Supreme Council of Ukraine, 40, 263.* [In Ukrainian]
8. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny : Zakon Ukrainy vid 23 liut. 2006 r.[Enforcement and application of the European Court of Human Rights: Law of Ukraine on February 23. 2006] (2006) *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. – Data of Supreme Council of Ukraine, 30, 260.* [In Ukrainian]
9. Pro zabezpechennia prava na spravedlyvyi sud : Zakon Ukrainy vid 12 liut. 2015 r. [On the right to a fair trial: Law of Ukraine on February 12. 2015] (2015) *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. – Data of Supreme Council of Ukraine, 18, 19–20, 132.* [In Ukrainian]
10. Stratehiia rozvytku sudovoi systemy v Ukraini na 2015–2020 roky: zatv. rishenniam Rady suddiv Ukrainy N71 vid 11 hrud. 2014 r.[The development strategy of the judicial system in Ukraine in 2015–2020 years: approved. Decision of the Council of Judges of Ukraine number 71 on Dec 11. 2014] *court.gov.ua* Retrieved from: [court.gov.ua/userfiles/strateg_14_20\(1\).doc](http://court.gov.ua/userfiles/strateg_14_20(1).doc) [In Ukrainian]
11. Stratehiia reformuvannia sudoustroiu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015–2020 roky : skhvaleno Ukazom Prezidenta Ukrainy N 276 / 2015 vid 20 trav. 2015 r. [The strategy of reforming the judiciary, the judiciary and related legal institutions for years 2015–2020, approved by the Decree of the President of Ukraine number 276/2015 of 20 May. 2015] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> [In Ukrainian]
12. Vitkauskas D.(2004) Stattia 6 Yevropeiskoi konventsii z prav liudyny / D. Vitkauskas // Yevropeiska konventsiia z prav liudyny: osnovni polozhennia, praktyka zastosuvannia, ukraïnskyi kontekst [Article 6 of the European Convention on Human Rights] *Yevropeiska konventsiia z prav liudyny: osnovni polozhennia, praktyka zastosuvannia, ukraïnskyi kontekst – European Convention on Human Rights: principal provisions, practice of application, Ukrainian context.* (Zhukovska O. L. Ed.). K. : ZAT «VIPOL» [In Ukrainian]
13. Tolochko O. (2006) Pravo na spravedlyvyi sudovyi rozghliad kryminalnykh sprav [The right to a fair trial of criminal cases] *Yuryd. zhurn. – Law Journal. 1* Retrieved from: <https://www.justinian.com.ua/article.php?id=2091> [In Ukrainian]
14. Tolochko O. (2004) Pravo na spravedlyvyi sudovyi rozghliad (stattia 6 YeKPL) u svitli ukraïnskoho zakonodavstva ta pravozastosovnoi praktyky [The right to a fair trial (Article 6 ECHR) in light of the Ukrainian legislation and law enforcement practice]. *Yevropeiska konventsiia z prav liudyny: osnovni polozhennia, praktyka zastosuvannia, ukraïnskyi kontekst – European Convention on Human Rights: principal provisions, practice of application, Ukrainian context.* (Zhukovska O. L. Ed.). K. : ZAT «VIPOL» [In Ukrainian]
15. Pysarenko N.B.(2015) Okremi aspekty realizatsii prava na spravedlyvyi sud u provadzhenni v spravakh pro administratyvni pravoporushennia [Some aspects of the right to a fair trial in the proceedings in cases of administrative offenses]. *Zhurnal skhidnoievrop. prava. – Journal of East European Law, 22, 61–69.* Retrieved from: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/12/pysarenko_22.pdf. [In Ukrainian]
16. Fulei T.I. (2013) Znachennia avtonomnoho tlumachennia poniat Yevropeiskym sudom z prav liudyny dlia pravovoi systemy Ukrainy [The value of independent interpretation of the concepts of the European Court of Human Rights for the legal system of Ukraine]. *Visn. Akad. advokatury Ukrainy. – Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine, 2(27),164–167.* [In Ukrainian]

17. Reshenie Evropeiskogo suda po pravam cheloveka po delu «Engel i drugie protiv Niderlandov» (Engel and Others v. Netherlands) ot 8 iunია 1976 g. [Decision on the European Human Rights Court in the case of «Engel and Others v Netherlands» (Engel and Others v. Netherlands) of 8 June 1976] *europencourt.ru* Retrieved from: http://europencourt.ru/uploads/ECHR_Engel_and_Others_v_The_Netherlands_08_06_1976.pdf. [In Russian]
18. Kontseptsiia reformuvannia kryminalnoi yustytisii Ukrainy: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 8 kvit. 2008 N 311/2008. [The concept of criminal justice reform Ukraine [electronic resource]: approved. Decree of the President of Ukraine Apr 8. 2008 r. № 311/2008] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>. [In Ukrainian]
19. Reshenie Evropeiskogo Suda po pravam cheloveka po delu «Deveer protiv Belgii» (Deweere v. Belgium) ot 27 fevralia 1980 goda [The decision of the European Court of Human Rights in the case «Deweere v Belgium» (Deweere v. Belgium) on 27 February 1980] *europencourt.ru* Retrieved from: <http://europencourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/deveer-protiv-belgii-postanovlenie-evropejskogo-suda/> [In Russian]
20. Reshenie Evropeiskogo suda po pravam cheloveka po delu «Jussila protiv Finliandii» ([Jussila v. Finland) ot 23 noiabria 2006 g. [The decision of the European Court of Human Rights in the case «Jussila v Finland» (Jussila v. Finland) of 23 November 2006] *europencourt.ru* Retrieved from: http://europencourt.ru/uploads/ECHR_Jussila_v_Finland_23_11_2006.pdf7 [In Russian]
21. Reshenie Evropeiskogo Suda po pravam cheloveka po delu «Bendenun protiv Francii» («Bendenoun v. France») ot 24 fevralia 1994 g. [The decision of the European Court of Human Rights in the case «against France Bendenoun» («Bendenoun v. France») dated February 24, 1994] *europencourt.ru* Retrieved from: http://europencourt.ru/uploads/ECHR_Bendenoun_v_France_24_02_1994.pdf [In Russian]
22. Reshenie Evropeiskogo Suda po pravam cheloveka po delu «Benkhem proti Spoluchenogo Korolivstva» («Benham v. The United Kingdom») ot 10 iunია 1996 g. [The decision of the European Court of Human Rights in the case «Benham v United Kingdom» («Benham v. The United Kingdom») on June 10, 1996] *Vibrani spravi Evropeiskogo sudu z prav liudini – Selected European Court of Human Rights*. (Vol. 5th.) [In Russian]
23. Reshenie Evropeiskogo suda po pravam cheloveka po delu «Oztiurk protiv Germanii» («Öztürk v. Germany») ot 21 fevralia 1984 g. [The decision of the European Court of Human Rights in the case «Ozturk against Germany» («Öztürk v. Germany») dated February 21, 1984] *europencourt.ru* Retrieved from: <http://europencourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/oztyurk-protiv-germanii-ozturk-v-germany-postanovlenie-evropejskogo-suda/> [In Russian]
24. Reshenie Evropeiskogo suda po pravam cheloveka po delu «Kempbell i Fell protiv Soedinennogo Korolevstva» (Campbell and Fell v. the United Kingdom) ot 28 iunია 1984 g. [The Human Rights decision of the European Court in the case «Campbell and Fell v. United Kingdom» (Campbell and Fell v. The United Kingdom) of 28 June 1984] *europencourt.ru* Retrieved from: <http://europencourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kempbell-i-fell-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/> [In Russian]
25. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny «Nadochii proty Ukrainy» vid 15 travnia 2008 r. [Judgment of the European Court of Human Rights «Nadochii against Ukraine»] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_404 [In Ukrainian]
26. Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny «Hurepka proty Ukrainy» vid 8 kvitnia 2010 [Judgment of the European Court of Human Rights «Gurepka against Ukraine» dated 8 April 2010] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_565 [In Ukrainian]
27. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny «Korniev i Karpenko proty Ukrainy» vid 21 zhovtnia 2010 [Judgment of the European Court of Human Rights «Kornev and Karpenko v Ukraine» dated October 21, 2010] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_637 [In Ukrainian]
28. Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny «Shmushkovych proty Ukrainy» vid 14 liutoho 2014 roku [Judgment of the European Court of Human Rights «Shmushkovych against Ukraine» dated February 14, 2014] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_990 [In Ukrainian]

29. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny «Luchaninova proty Ukrainy» vid 9 chervnia 2011 [Judgment of the European Court of Human Rights «Luchaninova against Ukraine» dated June 9, 2011] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_788 [In Ukrainian]
30. Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny «Shvydka proty Ukrainy» vid 30 zhovtnia 2014 [Judgment of the European Court of Human Rights «ER against Ukraine» dated October 30, 2014] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_a40 [In Ukrainian]
31. Rekomendatsiia Rec(2004)5 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo perevirky zakonoproektiv, isnuichykh zakoniv ta administratyvnoi praktyky na vidpovidnist standartam, vyklad-enym v Yevropeiskii konventsii z prav liudyny, ukhvalena na 114-y sesii Komitetu ministriv vid 12 travnia 2004 [Recommendation Rec (2004) 5 of the Committee of Ministers to member states on verification of draft laws, existing laws and administrative practice with the standards laid down in the European Convention on Human Rights, adopted at the 114th session of the Committee of Ministers on May 12, 2004] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_574 [In Ukrainian]

Стаття надійшла до редколегії 27.05.2016.

Бойко И. В., кандидат юридических наук, доцент кафедры административного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков
e-mail: ir_boiko@ukr.net
ORCID 0000-0003-3878-5985

**Применимость статьи 6 Конвенции о защите
прав человека и основных свобод при рассмотрении дел
об административных правонарушениях**

В статье рассмотрен вопрос о применимости ст. 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод, в которой провозглашено право на справедливый суд, при разрешении дел об административных правонарушениях. Проанализированы так называемые критерии Энгеля (принадлежность к национальному праву, характер правонарушения и суровость наказания), выработанные Европейским судом по правам человека, для определения, относится ли правовой конфликт к делу «уголовного обвинения». Выяснено, что Европейский суд трактует термин «уголовное обвинение» автономно, что позволяет распространить гарантии справедливого судопроизводства на производство по делам об административных правонарушениях. Проведен обзор решений Европейского суда по правам человека, принятых против Украины и касающихся обеспечения справедливого судебного рассмотрения при привлечении лица к административной ответственности.

Ключевые слова: право на справедливый суд, критерии Энгеля, производство по делам об административных правонарушениях.

Boiko I.V., Candidate of Legal Sciences, Assistant Professor of the Division of Administrative Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv
e-mail: ir_boiko@ukr.net
ORCID 0000-0003-3878-5985

**Applicability of the Article 6 of the European Convention on Human Rights
to the Proceedings in Respect of the Cases Concerning the Administrative Offences**

The right to fair trial is one of the fundamental human rights. The concept of the right to fair trial has been developing for a long time. This right was finally and fully enshrined in the European Convention on Human Rights. The issues of the applicability of the article 6 of the

Convention, that enshrines right to fair trial, to the proceedings in respect of the cases concerning the administrative offences, analysis of the ECHR decisions concerning cases on fair trial by the proceedings in respect of the cases concerning bringing a person to administrative responsibility are researched in this paper. The objects which are protected in compliance with the fair trial principle are rights and obligations of civil nature as well as human rights by charging with making a criminal treat. The ECHR «automatically» interprets the term «criminal charge».

The Court has created so-called Engel criteria which are to help to decide on connection of a law dispute with a «criminal charge». The first one – is categorization in domestic law. It means that the court is obliged to a comparison of the domestic law and the scope of its application with other, criminal offences within that legal system. If domestic legislation of the Contracting State classifies any kind of offence as a criminal, this criterion becomes crucial. The second criterion, which was recognized decisive by the Court, is considered to be the nature of offence. The third criterion is the severity of the penalty applied. The severity of penalty implies assessment of maximum possible penalty liable to be imposed on the offender under the applicable law. Among the decisions of the ECHR versus Ukraine on the matters of applicability of the article 6 of the Convention to the proceedings in respect of the cases concerning the administrative offences are Nadtochiy v. Ukraine, Gurepka v. Ukraine, Kornev and Karpenko v. Ukraine, Shmushkovych v. Ukraine, Luchaninova v. Ukraine and Shvydka v. Ukraine.

It's worth adopting the law on amendments to the Code of Administrative Offences of Ukraine or its new version with consideration of the ECHR case law. These measures are recommended by the Recommendation Rec (2004)5 of the Committee of Ministers to member states on the verification of the compatibility of draft laws, existing laws and administrative practice with the standards laid down in the European Convention on Human Rights.

Key words: right to a fair trial, the criteria of Engel, manufacture on Affairs about administrative offences.